2023; 4(8):59-75 **Gelişim ve Psikoloji Dergisi (GPD)** Derleme Makalesi/Review
DOI: 10.51503/gpd.1180158 **Journal of Development and Psychology (JODAP)** **e-ISSN:**2717-7858

Kronik Böbrek Hastası Ergenlerde Beden Algısı ve Olumsuz Değerlendirilme Kaygısı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi [1]

Determination of the Relationship Between Body Image and Negative Evaluation Anxiety in Adolescents with Chronic Kidney Disease

Volkan DEMİR*

Sorumlu Yazar, İstanbul Gelişim Üniversitesi, e-mail:voldem1983@hotmail.com, Orcid:0000-0002-8148-8647

Fatma Zehra IŞIK**

E-mail:zehisik@gmail.com, ORCİD:0000-0001-7573-6475

Geliş tarihi/Received: 09.01.2023 Kabul tarihi/Accepted:16.10.2023 Yayın tarihi/Published:31.12.2023

ÖZET

Bu araştırmanın amacı kronik böbrek hastası ergenlerin beden algısı ile olumsuz değerlendirilme kaygıları arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırma tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipte dizayn edilmiş olup verilerin toplanmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk Diyaliz Servisi'nde tedavi görmekte olan 12-18 yaş arası 105 kronik böbrek hastası ergen oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında; 'Demografik Bilgi Formu', 'Beden Algısı Ölçeği-BAÖ' ve 'Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği-ODKÖ' kullanılmıştır. Veriler t testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Pearson Korelasyon Katsayısı ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak; kronik böbrek hastası ergenlerde beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında anlamlı ilişki bulunmakla birlikte araştırmanın alt hipotezlerini oluşturan; kronik böbrek hastası kadınların beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu erkeklerden daha yüksek olduğu, ebeveynleri evli olan kronik böbrek hastalarında beden algısı ebeveynleri bekar/ayrı/boşanmış olan kronik böbrek hastalarından yüksek olduğu, ebeveyn medeni durumuna göre olumsuz değerlendirilme korkusu arasında herhangi bir farklılık olmadığı, eğitim düzeyi yükseldikçe beden algısının da yükseldiği, ergenlerin yaşları arttıkça olumsuz değerlendirilme korku düzeyleri de artarken beden algısı ile yaş arasında istatistiki düzeyde bir anlamlı farkın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kronik böbrek hastalığı, beden algısı, olumsuz değerlendirilme korkusu

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the relationship between body image and negative evaluation concerns of adolescents with chronic kidney disease. In line with this purpose, the research was designed as descriptive and correlational type and questionnaire method was used to collect the data. The sample of the study consisted of 105 adolescents with chronic kidney disease between the ages of 12-18 who were being treated in the Pediatric Dialysis Service of Istanbul Cerrahpaşa Medical Faculty Hospital. 'Demographic Information Form', 'Body Image Scale-BBS' and 'Fear of Being Negatively Evaluated Scale-FNS' were used to collect the research data. The data were analysed by t-test, One-Way Analysis of Variance and Pearson Correlation Coefficient. As a result; although there is a significant relationship between body image and fear of negative evaluation in adolescents with chronic kidney disease, the sub-hypotheses of the study; body image and fear of negative evaluation are higher in women with chronic kidney disease than in men, body image is higher in chronic kidney disease patients whose parents are

[1] **Önerilen Atıf/Suggested Citation:** Demir, V. & Işık, F.Z. (2023). Kronik Böbrek Hastası Ergenlerde Beden Algısı ve Olumsuz Değerlendirilme Kaygısı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 4(8), 59-75.

married than in chronic kidney disease patients whose parents are single/separated/divorced, there is no difference between the fear of negative evaluation according to the marital status of the parents, body image increases as the level of education increases, the level of fear of negative evaluation increases as the age of adolescents increases, while there is no statistically significant difference between body image and age.

Keywords: Chronic kidney disease, body ımage, fear of negative evaluation

GİRİŞ

Kronik böbrek hastalığı, birçok sebepten dolayı glomerüler filtrasyon hızındaki (GFH) düşmeyle ilişkili bir biçimde sıvı-solüt düzeyi dengesini düzenleme ve metabolikendokrin işlevlerinde kronik ve zamanla ilerleyici bozulma oluşması neticesinde böbreğin fonksiyonlarını yerine getirememesi şeklinde ifade edilmektedir (Tanrıverdi, Savaş, Gönüllüoğlu, Kurdal ve Balık, 2010). Kronik böbrek hastalığı ilerleyici seyirli hastalıklardan biri olup gözlenen fonksiyon kaybına bağlı olarak olumsuz bir klinik tablo oluşmaktadır (Öztürk, 2014). Kronik böbrek hastalığı çocuk ve ergen yaş grubunda da sıklıkla görülen hastalıklardan biridir. Mevcut kronik böbrek hastalığı nüfusunun yaklaşık %2'sinin çocuk ve ergen olduğu tahmin edilmektedir. Birleşmiş Milletler Renal Veri Sistemi'nden elde edilen bilgilere göre 2005 yılında 7288 kronik böbrek hastalığı olan çocuk vardır. Bu sayının her geçen yıl artış gösterdiği bildirilmektedir (Bethesda, 2008). Kronik böbrek hastalığının çocuklar ve ergenler için getirdiği kısıtlamalar, gelişimsel gerilikler ve akranlarından farklı olan beden imajı bazı ruhsal belirtiler bakımından risk altında olmalarına neden olmaktadır (Lavigne ve Faier-Routman, 1992).

Akut veya kronik tüm hastalıklar çocukların gelişimlerinde gerilemelere neden olmaktadır. Tedavinin türü ve süresi çocuklarda bazı davranışsal problemleri de beraberinde getirebilmektedir. Hastalığa bağlı bedensel değişimler, tedaviye adapte olabilme, ailenin tedavi için üstlendiği bakım yükü, maddi yetersizlikler, akademik problemler ve akran ilişkilerinden yaşanan sorunlar gibi birçok problem kronik hastalıklarla birlikte seyretmektedir. Bu tablo hem kronik hastalığı olan çocuklar hem de aileleri için oldukça zorlayıcıdır (Er, 2006). Kronik böbrek hastalığı olan çocuklar yaşıtlarına göre gelişimsel açıdan bazı gerilikler yaşayabilmektedir. Bu çocukların daha az enerjik olduğu, fiziksel olarak daha geride gelişim gösterdikleri ve bilişsel zorlanmalar yaşadıkları bilinmektedir. Gelişimsel açıdan ortaya çıkan bu problemler çocukta psikolojik belirtilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir (Paula, Nascimento ve Rocha, 2008). Kronik hastalığı olan ergenlerde fiziksel kısıtlamalar ve gelişimsel gerilikler nedeniyle akran ilişkilerinde problemler yaşayabilmektedirler. Burns, Sadof ve Kamat (2006) tarafından yapılan araştırmada kronik hastalığı olan ergenlerin kendilerini yetersiz hissettiklerine dair bulgular elde edilmiştir. Bu nedenle katılımcıların hastalıklarını gizleme ve tedaviye uyum göstermeme davranışlarında bulundukları gözlenmiştir.

Kronik hastalıklardan muzdarip çocuk ve ergenlerde ruhsal bozuklukların görülme sıklığı yüksektir. Tüm çocuk nüfusunun %10-20'sinde gündelik yaşam aktivitelerini etkileyen ya da yoğun tedavi gereksinimi ortaya çıkaran kronik sağlık sorunları mevcuttur (Turkel, 2007). Çocukluk döneminde kronik bedensel hastalığın olması, daha sonra ruhsal bozukluk gelişmesi bakımından önemli bir risk unsuru olarak görülmektedir (Erdoğan ve Karaman, 2008). Yalnızca hastalık sürecinde değil ileriki yıllarda, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de ruhsal sorunlara zemin hazırlamaktadır (Pless, Cripps, Davies ve Wadsworth, 2008). Kronik bir hastalığı bulunan çocuk ve ergenlerde ruhsal bir bozukluğun varlığı 2-4 kat daha fazla görüldüğü bildirilmiştir (Shugart, 1991). Ruhsal sorunların görülme sıklığını arttıran faktörler yaş, cinsiyet, ebeveyn medeni durum, ailesel stresör faktörlerin olması ve düşük sosyoekonomik düzeydir (Lewis, 1994).

Kronik hastalığa sahip olan çocuk ve ergenlerde fiziksel gelişim geriliklerinin olması bedensel görünüm açısından bazı problemlere neden olabilmektedir. Beden algısı kişinin kendi bedeniyle ilgili deneyimlerini, tutum ve duygularını içeren kompleks bir kavramdır. Bebeklik döneminden itibaren kişinin tecrübe ettiği olaylar, sahip olduğu fiziksel yapı, yakın çevresinin değerlendirmeleri ve toplumsal kültürün dayattıkları beden algısının gelişmesinde etkili olmaktadır (Helman, 2001). Beden algısı sadece dış görünümle ilgili bir algı değildir. Kişinin içsel duyumlarından, yaşantılarından, düşlemlerinden ve toplumsal yargılardan beslenen bir kavramdır. Bu nedenle kişinin bedenine yönelik duygu ve tutumlarının gelişmesinde birçok faktör rol oynamaktadır. Yaşamsal dönemler veya kaza ve hastalık sonucunda beden fonksiyonlarındaki değişimler beden algısına etki edebilmektedir. Ergenlik, hamilelik, doğum, menopoz, hastalık veya kaza nedeniyle bedende meydana gelen değişimler kişinin kendine dair algısını olumsuz yönde değiştirebilecek güce sahiptir (Ünal, 2014). Hemodiyaliz, periton diyalizi ve böbrek nakline yönelik yapılan tedavilerinin her biri bedende görünüm değişikliğine yol açmakta bu da hastaların beden görüntüsü ile kendi iç dünyalarında yarattıkları beden imajı arasında uyuşmazlığa neden olmaktadır (Kıvarak-Güçer ve Kantarcı, 2020). Beden bütünlüğünün bozulması ve bu bozulmaya bağlı olumsuz ruhsal etkileri sadece böbrek yetmezliği olan hastalarda değil, kronik bir hastalığı olan tüm hasta gruplarında görmek mümkündür. Mutlu (2008) tarafından yapılan bir araştırmada sağlık algısı arttıkça beden algısının da arttığı görülmüştür. Öngeren (2015) tarafından yapılan bir araştırmada ise kronik hastalıkların varlığı olumlu beden algısını azalttığını ortaya koyulmuştur. Düzenli hemodiyalize giren gençlerle yapılan bir araştırmada, çalışmaya katılan gençlerin bedenlerinde meydana gelen değişikliklerle ilgili belirgin bir şekilde olumsuz duygulara sahip oldukları, kendi bedenlerine uyum sağlayamadıkları, değişikliklere karşı korku ve yabancılaşma hissettikleri belirlenmiştir (Alemdar, 1990).

Kişinin hem bedeni hem de davranışlarıyla ilgili kaygıları diğerlerinin değerlendirmeleri ile şekillenebilmektedir. Olumsuz değerlendirilme kaygısı kişinin diğerleri tarafından nasıl değerlendirileceğine ilişkin kaygısıdır. Sosyal kaygının formlarından biri olan olumsuz değerlendirilme kaygısı kişinin sosyal ortamlarda kendini ifade edebilmesini güçleştirmekte ve doğal davranmasını engellemektedir. Diğerlerinin kendisiyle ilgili düşüncelerine çok fazla odaklanan kişi bu olumsuz değerlendirilmeye yönelik kaygıları nedeniyle kaçınma davranışları gösterebilmektedir (Tanrıverdi ve ark., 2010). Olumsuz değerlendirilme korkusu deneyimleyen kişilerde ani bir biçimde kızarma, kalp çarpıntısı, sıcak basması ve titreme gibi bedensel semptomlar görülebilmektedir. Bununla birlikte, gerekli müdahalelerde bulunulmadığı takdirde bireyin iş, okul ve sosyal hayatını önemli ölçüde olumsuz bir şekilde etkileme gücüne sahiptir (Yıldırım, Hacıhasanoğlu ve Karakurt, 2011). Olumsuz değerlendirilme kaygısı üzerinde birçok faktör etkili olsa da beden algısının önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir. Olumlu beden algısına sahip olan bireylerin özgüvenlerinin daha yüksek olması olumsuz değerlendirilmeye yönelik hassasiyetlerinin daha düşük olmasını sağlayabilmektedir. Olumlu beden algısının pozitif kendilik, yüksek özgüven, yüksek benlik saygısı gibi diğer değişkenlerle de ilişkili olması diğerlerinin görüşlerinin daha az önemli olmasına zemin hazırlamaktadır (Crerand, Infield ve Sarwer, 2007).

Kronik böbrek hastalığı olan bireylerde, kişinin olumsuz değerlendirilmekten korkması şeklinde kendisini gösteren sosyal kaygı bulgularının başka psikopatolojilere eşlik ettiği bilinmektedir. Kronik böbrek hastalığı olan ergenlerin yaşadıkları ruhsal sorunlara yönelik betimsel ve deneysel olarak desenlenmiş araştırmaların olmasına rağmen, bu hastalığın yol açabileceği sosyal kaygı üzerinde sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır (Keskin ve Bilge, 2009). Olumsuz değerlendirilme korkusu ile ilgili herhangi bir çalışmaya ise rastlanılmamıştır. Dolayısıyla araştırma kronik böbrek hastası ergenlerin olumsuz değerlendirilme korkusunu

inceleyen ilk görgül araştırma olma niteliğini taşımaktadır. Buradan hareketle bu araştırma alanyazındaki bu boşluğu doldurması bakımından son derece önemli görülmektedir.

Çocukluk ve ergenlik döneminde görülen kronik bir hastalığı olan çocuk ve ergenlerin sayısı giderek artmaktadır. Yapılan alanyazın taramasında Türkiye'de kronik böbrek hastası olan çocuk ve ergenlerin beden algısı ve olumsuz değerlendirilme kaygılarını birlikte ele alan araştırmalar sınırlıdır. Bu nedenle araştırmada kronik böbrek hastası çocuk ve ergenlerin beden algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda araştırmanın demografik değişkenleri ile olumsuz değerlendirilme kaygısı ve beden algısı arasındaki ilişkinin belirlenmesi de hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Kronik böbrek hastası ergenlerde beden algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?
- Cinsiyete göre kronik böbrek hastası ergenlerde beden algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?
- Yaşa göre kronik böbrek hastası ergenlerde beden algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?
- Eğitim düzeyine göre kronik böbrek hastası ergenlerde beden algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?
- Ebeveyn medeni durumuna göre kronik böbrek hastası ergenlerde beden algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada kronik böbrek hastası ergenlerde beden algısı ve olumsuz değerlendirilme kaygısı arasındaki ilişki ile ergenlerin beden algıları ve olumsuz değerlendirilme kaygıları bazı sosyodemografik değişkenlere (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, ebeveyn medeni durumu) göre anlamlı düzeyde fark gösterip göstermediği incelemek amacıyla tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipte dizayn edilmiştir.

Çalışmanın Araştırma Grubu

Çalışmanın örneklemini İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk Diyaliz Servisi'nde tedavi görmekte olan kronik böbrek hastası ergenler oluşturmaktadır. Örneklem, amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yoluyla seçilen 12-18 yaş arası 105 kronik böbrek hastası ergenden oluşmuştur. Katılımcıların % 54'ü (57) erkek, %46'sı (48) ise kadınlardan oluşmaktadır. Amaçsal örnekleme modelinde; araştırmanın amacına uygun olarak seçilecek grupların derinlemesine bir şekilde üzerinde araştırma yapılmasına olanak tanıması açısından kullanılan örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Amaçsal örnekleme kapsamında çalışmaya dahil edilme kriterleri şunlardır:

- İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk Diyaliz Servisi'nde aktif tedavi görmekte olmak.
- 12-18 yaş arasında olmak.
- Okuma yazma biliyor olmak.
- Normal zeka düzeyine sahip olması

Araştırmaya dahil edilememe kriterleri ise şu şekildedir:

- Okuma yazma bilmeyenler,
- 12 yaşından küçükler 18 yaşından büyükler,
- Başka bir kronik hastalığı olan, psikiyatrik tedavi alan (ilaç ve/veya terapi),

- Diyaliz hastası olmasına karşın İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk Diyaliz Servisi'nde tedavi görmeyenler,
- İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk Diyaliz Servisi'nde araştırmanın yapıldığı tarihler içinde tedavi görmeyenler dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, Demografik Bilgi Formu, Beden Algısı Ölçeği-BAÖ ve Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği (ODKÖ) kullanılmıştır. Ölçeklerin psikometrik özellikleri aşağıda yer almaktadır.

Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen bu formda katılımcılara ait yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve ebeveyn medeni durumlarına dair ifadeler yer almaktadır.

Beden Algısı Ölçeği (BAÖ)

Ülkemizde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Hovardaoğlu (1992) tarafından gerçekleştirilen Beden Algısı Ölçeği, Secord ve Jourand (1953) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin ülkemizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında Cronbach alpha değeri 0.91 olarak hesaplanmıştır. Likert tipi ölçekte "Hiç beğenmiyorum" ile "Çok beğeniyorum" arasında bulunan şıklar şeklinde 1 ila 5 arasında puanlama yapılmaktadır. 40 maddeden oluşan ölçek toplam puanı 40-200 arasında değişebilmektedir. Ölçeğin kesme puanı ise 135 olarak belirlenmiş ve 135 barajının altında skoru bulunan bireylerin beden algısı diğer bireylerden daha düşük olarak belirtilmiştir. Ölçeğin yetişkin örneklemden elde edilen verilerle yapılan analizlerinde tatminkâr düzeyde geçerlik güvenilirlik değerlerine sahip olduğu bilinirken, bununla birlikte alanyazın incelendiğinde ölçeğin ergenler üzerinde yapılan araştırmalarda da beden algısını ölçmede kullanıldığı görülmektedir (Aslan ve Koç, 2018; Oktan ve Şahin, 2010; Şen-Celasin ve Sevin-Akın, 2022).

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği (ODKÖ)

Leary tarafından 1983 yılında geliştirilmiştir. Bireyin maruz kaldığı olumsuz değerlendirilme tutumlarına yönelik toleransını ölçmek amacıyla geliştirilen bir özbildirim ölçeğidir. Ölçeğin ülkemizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çetin, Doğan ve Sapmaz (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmasında Cronbach Alpha katsayısı .84 olarak hesaplanılmıştır. Test - tekrar test kat sayısı .82 olmakla birlikte test yarılama sonucu elde edilen güvenirlik katsayısı ise .83 olarak ifade edilmiştir. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, endişe ve korku ifadelerini içeren 12 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 5'li Likert tipi olup "Hiç Uygun Değil", "Uygun Değil", "Biraz Uygun", "Uygun", "Tamamen Uygun" biçimindedir. Ölçeğin olumsuz değerlendirilmeyle ilişkili sekiz maddesi endişe ve korku ifadelerinden oluşmaktadır. Diğer dört madde ise tersten puanlanmakta olup olumsuz değerlendirilmeyle ilgili korku ve endişelerin olmadığı şeklinde ifadelerden oluşmaktadır. Ölçeğin yetişkin bireylerden elde edilen veriler ile yapılan analizler sonucunda yüksek düzeyde geçerlik güvenilirlik değerlerine sahip olduğu bilinirken, aynı zamanda yapılan alanyazın taramasında ölçeğin çocuk ve ergenler üzerinde yapılan araştırmalarda da olumsuz değerlendirilme korkusunu ölçmede kullanıldığı görülmektedir (Acar-Bulut, 2019; Erkan, 2002; Irmak, 2015).

Verilerin Analizi

Veri analizinde 22.0 SPSS programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluk gösterip göstermediği çarpıklık-basıklık değerleri incelenmiştir. Ölçeklerden alınan puanların karşılaştırılması amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmış olup, araştırma değişkenleri arasındaki ilişkinin yönü ve gücü ortaya konmaya çalışılmıştır. Gruplar arası karşılaştırma bulgularında ise ikili grup puan ortalamalarının karşılaştırılması amacıyla bağımsız örneklem t

testi, ikiden fazla grupların puan ortalamalarının karşılaştırılması amacıyla da tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Hangi grupların arasında farklılığın olduğunu saptamak için post-hoc testi Tukey Testi yapılmıştır. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi .05, güven aralığı ise %95 oranında ele alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada verilen toplanması yüz yüze ve internet ortamında karma bir şekilde yapılmıştır. Pandemi koşulları ve çocukların girmiş oldukları diyaliz günlerinde farklılık olmasından dolayı verilerin bir kısmı Google anket formu kullanılarak çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Elde edilen toplam veriler incelendiğinde 108 veriye ulaşıldığı tespit edilmiştir. Elde edilen 108 veri incelendiğinde yönergeye uygun doldurulmadığı (boş maddelerin olması, birden çok şıklı yanıtlar) tespit edilen üç veri çıkarıldıktan sonra 105 veri üzerinde istatistiksel analizler ve yorumlar yapılmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesinin hazırlanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması aşamalarının tamamında etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılacak tüm etik ihlallerde *Gelişim ve Psikoloji Dergisi* Yayın Kurulunun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Bu çalışmanın *Gelişim ve Psikoloji Dergisi* dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim. Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Araştırma için İstanbul Kent Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 03.06.2022 tarihinde 07 numaralı kararı ile etik kurul izni alınmıştır. Araştırma öncesinde ilgili kurumdan yazılı izin ve araştırmaya katılmayı kabul eden ergenlerden ve ebeveynlerinden sözlü onam alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde elde dilen bulgular yer almaktadır. Araştırmada kronik böbrek hastası çocuk ve ergenlerin beden algısı ile olumsuz değerlendirilme kaygıları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 1. Beden Algısı ve Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Arasındaki Korelasyon Analizi

Değişkenler ve Alt Boyutları (N=105)	Beden Algısı	Olumsuz Değerlendirilme Korkusu
Beden Algısı	1	
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	,377**	1

Tablo 1'e göre kurulan Pearson Korelasyon Analizi sonucuna göre; beden algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında (r=,377; p<0,01) orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Bulgu kronik böbrek hastası çocuk ve ergenlerde beden algısı arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusu düzeylerinin de arttığı anlamına gelmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Yaşlarına Göre Beden Algısı ve Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Arasındaki İlişki

		Yaş
Beden Algısı	r	,161
	p	,107
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	r	**,234****
	p	**,001**

** p < 0.01 ve * p < 0.05

Tablo 2'ye göre kurulan korelasyon analizinde kronik böbrek hastası çocuk ve ergen katılımcıların yaşları ile olumsuz değerlendirilme korkusu (r=,234; p=0.001), arasında pozitif yönde düşük güçte bir ilişki bulunmuştur. Bulgu kronik böbrek hastası çocuk ve ergenlerde yaş arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusu düzeylerinin de arttığı anlamına gelmektedir.

Tablo 3. Ergenlerin Beden Algısı ve Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	**N**	$\overline{X}$	**ss**	**t**	**P**
Beden Algısı	Kadın	48	106,08	25,84	**5,715**	**,000**
	Erkek	57	78,28	22,72		
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Kadın	48	31,75	4,62	**2,763**	**,007**
	Erkek	57	29,22	4,69		

Tablo 3'a göre kronik böbrek hastası çocuk ve ergenlerde cinsiyet durumlarına göre beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında istatiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Tabloya göre; beden algısı (t=5.715; p=0.000) ve olumsuz değerlendirilme korkusu (t=2.763; p=0.007) cinsiyet durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Buna göre kadın kronik böbrek hastalarında beden algısı puan ortalaması (X=106.08±25,84) erkek kronik böbrek hastalarına ait beden algısı puan ortalamasından (X=78.28±22,72) yüksektir. Benzer biçimde kadın kronik böbrek hastalarında olumsuz değerlendirilme korkusu puan ortalaması (X=31.75±4,62) erkek kronik böbrek hastalarına ait olumsuz değerlendirilme korkusu puan ortalamasından (X=29.22±4,69) yüksektir.

Tablo 4. Ergenlerin beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusunun ebeveyn medeni durumuna göre t testi sonuçları

	Ebeveyn Medeni Durum	**N**	$\overline{X}$	**ss**	**t**	**P**
Beden Algısı	Evli	71	91,84	25,94	**2,079**	**,042**
	Bekâr	34	91,33	32,09		
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Evli	71	30,46	4,23	,229	,798
	Bekâr	34	30,20	5,90		

Tablo 4'e göre kronik böbrek hastası çocuk ve ergenlerde ebeveyn medeni durumuna göre beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında istatiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Tabloya göre; beden algısı (t=2.079; p=0.042) ebeveyn medeni durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Buna göre ebeveynleri evli durumda bulunan kronik böbrek hastalarında beden algısı puan ortalaması (X=91.84±25,94) ebeveynleri bekar/boşanmış durumunda bulunan kronik böbrek hastalarına ait beden algısı puan ortalamasından (X=91.33±32,09) yüksektir.

Tablo 5. Ergenlerin beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusunun eğitim düzeylerine göre t testi sonuçları

	Eğitim	**N**	$\overline{X}$	**ss**	**F**	**P**	**Anlamlı Fark**
Beden Algısı	İlkokul (1)	6	110,00	8,83	**3,087**	**,039**	**3>2 p=0.042***
	Ortaokul (2)	47	87,06	30,48			
	Lise (3)	52	93,52	25,85			
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	İlkokul (1)	6	33,00	1,09	,979	,379	
	Ortaokul (2)	47	30,08	5,14			
	Lise (3)	52	30,34	4,71			

Tablo 5'e göre kronik böbrek hastası çocuk ve ergenlerde eğitim düzeylerine göre beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında istatiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Tabloya göre; beden algısı (f=3.087; p=0.039) eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Yapılan post hoc analizlerinden Tukey testine göre; beden algısı için 'Lise' ile 'Ortaokul' eğitim kademeleri arasında p=0.042 oranında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Lise eğitim düzeyine sahip kronik böbrek hastası katılımcılarda beden algısı düzeyi ortaokul eğitim kademesine sahip kronik böbrek hastası katılımcılardan daha yüksektir. Eğitim düzeyi yükseldikçe beden algısı artmıştır (Post Hoc-Tukey).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma kronik böbrek hastası çocuk ve ergenlerin beden algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkiyi tespit etmek için planlanmış bununla beraber araştırmanın alt hipotezleri olan; yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, ebeveyn medeni durum ile ilişkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Yapılan istatistiksel analiz sonuçları incelendiğinde olumsuz değerlendirilme korkusu ve beden algısı arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Buna göre kronik böbrek hastası çocuk ve ergenlerde beden algısı arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusu da artmaktadır.

Bedensel olarak büyük değişimlerin yaşandığı ergenlik döneminin en önemli gelişimsel görevlerinden biri, benliğin oluşturulmasıdır. Ergenlikte olumlu beden imajının oluşması, olumlu benlik kavramı ve benlik saygısının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Kronik hastalık, hastalıkla ilgili korkular ergenlerin benlik saygısını olumsuz etkileyebilmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar kronik bir hastalığın varlığı beden algısını olumsuz bir şekilde etkilediğini ortaya koymakla birlikte konu hakkında kronik böbrek hastası ergenler ile yapılan çalışmaların sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir. Beden algısına verilen önemin günümüzde giderek artması, bedene duyulan memnuniyet düzeyini de etkilemekte ve bedenine karşı olumsuz duygulanım yaşayan bireyleri olumsuz duygularla karşı karşıya getirmektedir. Bununla birlikte olumsuz değerlendirilme korkusunun bireyleri aile ve arkadaş ilişkileri, eğitim gibi birçok alanda olumsuz bir biçimde etkilediği bilinmektedir (Wentzel, 2003 akt. Köse, Bayköse, Bal-Turan ve Yerlisu-Lapa, 2016).

Yaşları 18 ila 24 arasında, 210 üniversite öğrencisi ile yapılmış bir araştırmada olumsuz değerlendirilme korkusu ile beden algısı arasında olumlu yönde ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Ben, 2917). Köse, Bayköse, Turan ve Lapa (2016) çalışmalarında devamlı bir şekilde bedensel egzersiz yapmakta olan kişilerde olumsuz değerlendirme korkusunun beden algıları üzerindeki belirleyici rolünü incelemişlerdir. Yapılan istatistiksel analiz neticesinde; egzersiz yapan kişilerin olumsuz değerlendirilme korkuları beden algı seviyelerini belirlemede etkili olduğu görülmüştür. Hindistan'da 64 üniversite öğrencisiyle yapılan bir araştırmada öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ile görünüş kaygıları arasında doğrusal yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Kumar, Athilakshmi, Maharishi ve Maya, 2015). Oktan (2012) tarafından yapılan bir araştırmada da vücut algısı ile olumsuz değerlendirilme arasında pozitif korelasyon olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Malezya'da 318 çocuk üzerinde yürütülen bir araştırmada beden kitle indeksi, beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı rolü incelenmiş ve çalışma sonucunda olumsuz değerlendirilme korkusu arttıkça beden algısının da arttığı bulunmuştur (Ahadzadeh, Rafik-Galea, Alavi ve Amini, 2018). Mohammadi ve Sajadinezhad (2007) tarafından yapılan bir araştırmada yine olumsuz değerlendirilmeye ilişkin korku, beden algısı, ve benlik saygısı ile sosyal kaygı arasındaki ilişki incelenmiş ve araştırma sonucunda beden algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında olumlu ve istatistiksel anlamlı ilişki bulunmuştur. Benzer biçimde Pawijit, Likhitsuwan, Ludington ve Pisitsungkagarn (2017) tarafından yapılan araştırmada yetişkin

bireylerde beden algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusunun ve görünüş kaygısının birlikte arttığı gözlenmiştir. Yanık tedavisi gören 224 birey üzerinde yapılan bir çalışmada görünüş kaygısı, beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında doğrusal yönde anlamlı ilişki olduğu bildirilmiştir (Willemsea ve ark., 2021). Araştırmada ulaşılan sonucun alanyazın ile uyumlu olduğu saptanmıştır. Ancak örneklem gruplarının farklı olması sebebiyle bu karşılaştırmanın tamamen güvenilir olmayacağı ifade edilmelidir.

Araştırmamızın sonuçlarına göre, kronik böbrek hastası ergenlerde yaş ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişki incelendiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Yaş, çocukların bilişsel ve fiziksel gelişimi üzerinde etkili olan en önemli değişkenlerden biridir. Çocukluk döneminden ergenliğe doğru geçildikçe fiziksel ve bilişsel anlamda olgunlaşma yaşanır. Bu olgunlaşma ile birlikte ergenin çevresindeki insanların düşüncelerine karşı olan hassasiyeti de artmaya başlar. Ergenlik dönemindeki çocukların görünüşleri ve tarzları ile ilgili diğerlerinin görüşlerine karşı oldukça hassas oldukları bilinmektedir. Akranları tarafından kabul görmek ve dikkat çeken biri olabilmek ergenlik dönemindeki çocukların temel isteklerinden biridir. Bu gelişimsel durum nedeniyle çocukluktan ergenliğe geçtikçe ve dolayısıyla yaş arttıkça olumsuz değerlendirilmeye ilişkin kaygıların artması beklenmektedir. Kronik böbrek hastası çocuk ve ergenlerde yaş arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusu da artmaktadır. Zalai, Szeifert ve Novak (2012) tarafından yapılan kronik böbrek hastalarında psikolojik sıkıntı, depresyon ve olumsuz değerlendirilme korkusu araştırmasında da yaş ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında pozitif korelasyon tespit edilmiştir. Gerogianni ve Babatsikou (2014) tarafından kronik böbrek hastası bireylerin olumsuz değerlendirilmeye karşı yaşadıkları psikolojik sorunların neler olduğu araştırılmış ve araştırma sonucunda yaş ile birlikte kronik böbrek hastalarında artan şekilde görünüş kaygısının yaşandığı saptanmıştır. Japonya'da kronik böbrek hastası 29 yaşlı birey ile yapılan bir araştırmada da ev tabanlı aerobik egzersizin kronik böbrek hastalığı olan aşırı kilolu hastaların fiziksel kapasitesi üzerindeki etkisi 12 hafta boyunca araştırılmıştır. Araştırma sonucunda fiziksel görünüme karşı gösterilen hassasiyetin yaş ile birlikte daha da arttığı bulunmuştur (Aoike ve ark., 2015). İlgili literatür incelendiğinde yaş ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında olumlu yönde ilişki olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmuştur (Ben, 2017; Köse ve ark., 2016; Mohammadi ve Sajadinezhad, 2007; Pawijit ve ark., 2017). 18-45 yaş aralığındaki 549 kadın ve 67 erkek, toplam 616 kişi ile yapılmış olan bir araştırmada da yaş ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında doğrusal yönde anlamlılık saptanmıştır (Çaçan, 2020). Araştırmada ulaşılan bulgunun alanyazın ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Araştırmada kronik böbrek hastası ergenlerde cinsiyet ile beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Buna göre kadın kronik böbrek hastalarında beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu puan ortalamaları erkek kronik böbrek hastalarına ait beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu puan ortalamalarından yüksek bulunmuştur. Kadınlar, yaş değişkeninden bağımsız olarak erkeklere oranla daha fazla bedenleri ile ilgilidirler (Teberru Acar, 2010). Kadınlar, kendi bedenlerini olumsuz şekilde değerlendirmekte ve erkeklere oranla bedenleri hakkındaki memnuniyetsizliklerini daha fazla bildirmektedirler (Thompson ve Wiener, 2018). Toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili olarak erkek ve kadınların benlik anlayışlarını neye göre tanımladıkları farklılık göstermektedir. Kadınlar, erkeklere nazaran ötekilerin değerlendirmelerine karşı daha hassastırlar çünkü benlik tanımlarında ötekileri ile ilişkileri önemli bir yer tutmaktadır (Biolcati, 2017). Higgins'e (1987) göre kendisi hakkındaki değerlendirmeleri ile ötekilerin kendisi hakkındaki düşünceleri arasında farklılık olduğunu düşünen kadınlarda olumsuz değerlendirilme korkusu artmaktadır. Yaşam biçiminde kısıtlılıklara neden olan ve bireylerin beden görünümünde değişime yol açan kronik hastalıklarda, beden algısı ile ilgili sorunlar meydana gelmektedir. Kronik hastalığı olan kadınların erkeklere göre benlik saygılarının daha düşük olduğu bilinmektedir. Bunun sebebi

ise kadınların hastalıklarıyla ilgili daha çok endişe içinde olmaları, bununla ilintili olarak kaygı ve depresif belirti düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kronik hastalığı olan bireyler ile yapılan araştırmalarda kadınların kaygı ve depresif düzeylerinin, erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Bahar, 2006; Karakuş, 2016).

Araştırmamızın bulguları, alanyazında yapılmış diğer araştırmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir. Özdeş (2021) tarafından yürütülen çalışmada hemodiyaliz ve periton diyalizi hastalarının beden imajı ile depresyon düzeyleri araştırılmıştır. Çalışmanın bulguları incelendiğinde kadın diyaliz hastalarında beden imajı erkek diyaliz hastalarından yüksek bulunmuştur. Kıvrak (2008) tarafından yapılan çalışmada renal transplantasyon ve diyaliz hastalarının beden algılarının çeşitli kişiler arası ilişki düzeyleri bakımından incelenmesi çalışmasında da beden imajı algısı kadınlarda daha yüksek bulunmuştur. 133 birey üzerinde yapılan bir araştırmada hemodiyaliz tedavisi alan kişilerde beden imgesinin hayat kalitesine olan etkisi incelenmiş ve çalışma sonucunda kadın katılımcılarda beden imgesinin erkeklerden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Muz, Öztürk, Dağdelen ve Turaç, 2018). Benzer biçimde 78 hemodiyaliz hastası ve 60 sağlıklı birey kontrol grubu ile yürütülen bir araştırmada da beden algısı kadınlarda daha yüksek bulunmuştur. Aynı araştırmada hemodiyaliz hastası kadınların beden algısı puanları kontrol grubunda yer alan kadınlardan da yüksek bulunmuştur (Özsoy ve Kulu, 2019). Öyekçin ve Gülpek (2009) tarafından yapılan çalışmada hastaların yaşadığı kronik böbrek yetmezliği ile diyaliz tiplerinin eş uyumları, beden algıları, cinsel işlevleri, anksiyete ve depresyon deneyimleri değişkenleri aralarındaki incelenmiş, ilişki araştırmasında da kadın kronik böbrek hastalarında beden algısı erkek kronik böbrek hastalarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmada kronik böbrek hastası ergenlerde eğitim kademesi ile beden algısı arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Buna göre lise eğitim düzeyine sahip kronik böbrek hastası katılımcılarda beden algısı düzeyi ortaokul eğitim kademesine sahip kronik böbrek hastası katılımcılardan daha yüksektir. Eğitim düzeyi yükseldikçe beden algısı artmıştır. Eğitim kişinin yaşama ve kendine karşı olan algısı üzerinde etkili olan durumlardan biridir. Bilgi ve kültür birikimindeki artış kişinin olaylara karşı daha geniş bir perspektiften bakabilme becerisine olumlu yönde etki edebilmektedir. Eğitim düzeyi daha yüksek olan kişilerin sahip oldukları özellikleri ve kendilerini olduğu gibi kabul edebilme ihtimallerinin daha yüksek olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu bir beden algısına sahip olmaları beklenmektedir. Fakat örneklem grupları arasındaki farklılaşma araştırmada ulaşılan bulgunun genellenebilir olma özelliğini ortadan kaldırmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde eğitim kademelerinin yanında sınıf düzeylerine göre de değerlendirilme yapıldığı görülmüştür. Araştırmamızın bulguları, alanyazında yapılmış diğer araştırmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir (Kumar ve ark., 2015; Lin, Raval ve Lee, 2021; Muz ve ark., 2018; Özdeş, 2021; Özsoy ve Kulu, 2019; Öyekçin ve Gülpek, 2009; Willemsea ve ark., 202). İlgili literatür incelendiğinde eğitim veya sınıf düzeylerinin artmasıyla birlikte beden algısının da arttığını ortaya koyan araştırmalara rastlanılmıştır (Ben, 2017; Doğan, 2009; Oktan, 2012; Mohammadi ve Sajadinezhad, 2007). Ancak örneklem gruplarının farklı olması sebebiyle bu karşılaştırmanın da tamamen güvenilir olmayacağı ifade edilmelidir.

Araştırmada kronik böbrek hastası ergenlerde ebeveyn medeni durumu ile beden algısı arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Buna göre ebeveynleri evli olan kronik böbrek hastası ergenlerin beden algısı puan ortalaması ebeveynleri bekâr/ayrı/boşanmış olanlardan yüksek bulunmuştur. Çocuklar belirli bir aile sistemi içerisine doğar ve bu sisteme uyum sağlarlar. Aile üyelerinin birbirleri ile olan etkileşimleri ve deneyimlenen ilişkiler çocukları doğrudan etkilemektedir. Kronik bir hastalığı olan çocukların ailelerinin işleyişinde, hastalığın olumsuz etkilere neden olduğu bilinmektedir. Buna rağmen kronik bir hastalığı olan çocukların ebeveynlerinin boşanma oranı sağlıklı çocukların ebeveynlerinin boşanma oranından farklı değildir. Kronik bir

hastalığı olan çocuğa sahip olmaya bağlı olarak deneyimlenen zorlayıcı durumlara karşın boşanma sıklığının ortalamanın üzerinde olmadığı görülmektedir (Sabbeth ve Leventhal, 1984). Diğer taraftan, boşanmış aile çocuklarının sağlık, eğitim gibi birçok alanda daha fazla sorun yaşadıkları bilinmektedir (Amato, 2000). Aile birliği ve güvenli bir aile ortamının oluşması olumlu benlik gelişimi için önemli bir etkendir. Aile birliğinin zarar görmesi neticesinde çocukta bazı değişiklikler meydana gelmektedir. Bununla birlikte parçalanmış aileye sahip olmanın da gelişimsel bazı aksaklıklara neden olduğu bilinmektedir.

Sonuç olarak; kronik böbrek hastası ergenlerde beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında anlamlı ilişki bulunmakla birlikte araştırmanın alt hipotezlerini oluşturan; kronik böbrek hastası kadınların beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu düzeyleri erkek kronik böbrek hastası katılımcılardan daha yüksek olduğu, ebeveynleri evli olan kronik böbrek hastalarında beden algısı ebeveynleri bekâr/ayrı/boşanmış/dul olan kronik böbrek hastalarından yüksek olduğu, ebeveyn medeni durumuna göre beden algısı arasında herhangi bir farklılık olmadığı, eğitim düzeyi yükseldikçe beden algısının da yükseldiği, katılımcıların yaşları arttıkça olumsuz değerlendirilme korku düzeyleri de artarken beden algısı ile yaş arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunmadığı ifade edilmiştir.

Ülkemizde kronik böbrek hastası ergenler ile ilgili olarak yapılan sınırlı sayıda çalışmaya rastlanılmıştır. Kronik böbrek hastası ergenlerde beden algısına ve olumsuz değerlendirilme korkusuna yönelik ilişkisel tabloyu tespit etmeye yönelik yeni araştırmalara gerek duyulmaktadır. Ayrıca ülkemizde bu konuda alanyazına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Kronik böbrek hastası ergenlerin yaşamış oldukları olumsuz değerlendirilme korkusunun yaşamlarının diğer dönemlerinde de psikolojik bir soruna sebep olmaması adına hastanelerin psikolojik danışma servislerinin diyaliz hastası çocuk ve ailelerine psiko-sosyal destek hizmetlerin sunumunda daha işlevsel adımlar (sürecin takibi, veli destek programları, grup çalışmaları vb.) atması önerilmektedir. Bu araştırmada kronik böbrek hastası ergenlerin beden algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişki araştırılmakla beraber, yeni çalışmalar görünüş kaygısı, benlik saygısı, beden memnuniyeti, gelecek kaygısı, öz tiksinme gibi diğer konularda gerçekleştirilebilir.

Bu çalışma kronik böbrek hastası ergenlerin beden algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkiye dair dair ilgili literatüre dikkate değer katkıda bulunmasının yanında, bazı sınırlılıklara sahiptir. Araştırmada ulaşılan örneklem grubunun gerek pandemi koşullarından gerekse diyaliz günlerindeki farklılıklardan dolayı verilerin bir kısmı yüz yüze toplanırken bir kısmı da çevrimiçi veri toplama yöntemleri kullanılarak elde edilmesi önemli sınırlılıklarındandır. Veri toplama araçlarının öz-bildirim ölçekleri olması, çalışmaya katılım sağlayan ergenlerin vermiş oldukları cevapların güvenirliği sorununu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla, elde edilen bulguların yorumlanmasında öz-bildirime dayalı ölçümlere ilişkin sorunlar dikkate alınmalıdır. Araştırmanın ilişkisel bir çalışma olması, mevcut değişkenler arasında bir neden-sonuç ilişkisi kurulmasına imkân sağlamamaktadır. Çalışma sonuçları değerlendirilirken bu sınırlılıkların göz önünde bulundurulmasının yararlı olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Acar-Bulut, Ö. (2019). *İnvestigating the relationship between the fear of negative evaluation and the perceived parental attitudes with perception of the self-efficacy of the 3rd and 4th grade elementary school students* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Ahadzadeh, A. S., Rafik-Galea, R., Alavi, M. ve Amini, M. (2018). Relationship between body mass index, body image, and fear of negative evaluation: Moderating role of self-esteem. *Health Psychology Open, 5*(1), 1-8. https://doi.org/10.1177/2055102918774251

Alemdar, G. (1990). *Düzenli hemodiyaliz tedavisindeki gençlerde Benlik kavramı* (Master's thesis, Çocuk Sağlığı Enstitüsü).

Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of marriage and family*, *62*(4), 1269-1287.

Aoike, D. T., Baria, F., Kamimura, M. A., Ammirati, A., de Mello, M. T., & Cuppari, L. (2015). Impact of home-based aerobic exercise on the physical capacity of overweight patients with chronic kidney disease. *International urology and nephrology*, *47*(2), 359-367. https://doi.org//10.1007/s11255-014-0894-8

Asan, T. (2007). *Kronik Böbrek Yetmezliği Tanısı Alan Hastaların Ailelerinin Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Aslan, H., ve Koç, Z. (2018). Ortaokul öğrencilerinin beden imajı ve sosyal kaygı düzeyleri. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, *4*(3), 65-77.

Bahar, A. (2006). Diabetes mellituslu hastaların anksiyete ve depresyon düzeylerinin belirlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, *1*(1), 3-16.

Ben, S. (2017). *İstanbul'da Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Anksiyete Düzeyleri İle Beden Algısı Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Sosyal Görünüş Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Bethesda, M. D. (2008). National Institute of Diabetes and Digestive and Kidney Disease Annual data Report.

Biolcati, R. (2017). The role of self-esteem and fear of negative evaluation in compulsive buying. *Frontiers in Psychiatry*, *8*, 74. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2017.00074

Burns, J.J., Sadof, M., ve Kamat, D. (2006). Managing the Adolescent with a Chronic Illness. *Psychiatric Annals*, *36*(10), 725-719.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Ç. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri (2.Basım). Ankara: Pegem Akademi. doi: 10.14527/9789944919289

Crerand, C. E., Infield, A. L., & Sarwer, D. B. (2007). Psychological considerations in cosmetic breast augmentation. *Plastic Surgical Nursing*, *27*(3), 146-154. https://doi.org/10.1097/01.PSN.0000290284.49982.0c

Çaçan, Ö. (2020). *Olumsuz Değerlendirilme Korkusu İle Sosyal Anksiyete Belirtileri Arasındaki İlişkide Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Aracı Rolünün İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kent Üniversitesi, İstanbul.

Çetin, B., Doğan, T., & Sapmaz, F. (2010). Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği kısa formu'nun Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, *35*(156).

Doğan, T. (2009) *Bilişsel ve Kendini Değerlendirme Süreçlerinin Sosyal Anksiyete Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Er, M. (2006). Çocuk, hastalık, anne-babalar ve kardeşler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, *49* (2), 155-168.

Erdoğan, A., ve Karaman, M. G. (2008). Kronik ve ölümcül hastalığı olan çocuk ve ergenlerde ruhsal sorunların tanınması ve yönetilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, *9*(4), 244-252.

Erkan, Z. (2002). *Sosyal kaygı düzeyi yüksek ve düşük ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin nitel bir çalışma. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *10*(10).

Gerogianni, S. K., ve Babatsikou, F. P. (2014). Psychological Aspects in Chronic Renal Failure. Health Scıence *Journal*, *8*(2), 205-214.

Helman, C. G. (2001). Gender and Reproduction in Culture, Health and Illness. Fourth Edition. *Oxford Press*, 12-31.

Higgins, E. T. (1987). Self-discrepancy: a theory relating self and affect. *Psychological review*, *94*(3), 319. https://doi.org/10.1037/0033-295X.94.3.319

Hovardaoğlu, S. (1993). Vücut algısı ölçeği. *Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, *1*(1), 26.

Irmak, M. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korkusu ve öğrenmeye yönelik tutumlarının* incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Karakuş, İ. G. (2016). *Kronik hastalığı olan bireylerde beden algısı ve benlik saygısının değerlendirilmesi.* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.

Keskin, G., ve Bilge, A. (2009). Kronik böbrek yetmezliği olan çocuk ve ergenlerin depresyon, sosyal anksiyete ve aleksitimi açisindan degerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, *10*(4), 318.

Kıvarak-Güçer, B., & Kantarcı, G. (2020). Body image perception of chronic kidney disease patients and its impact on their personal relationships. *Turkish Journal of Nephrology*, *29*(2).

Kıvrak, B. (2008). *Diyaliz ve Renal Transplantasyon Hastalarında Beden İmaj Algısının Kişilerarası İlişkiler Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Köse, E., Bayköse, N., Bal Turan, E., ve Lapa, T. (2016). Düzenli Egzersiz Yapan Bireylerde Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun Vücut Algılarını Belirlemedeki Rolü. *Mediterranean Journal of Humanities*, *1*(2), 351-360. https://doi.org/10.13114/MJH.2016.303

Kumar, J., Athilakshmi, R., Maharishi, R., ve Maya, R. (2015). Relationship Between Fear of Negative Evaluation and Anxiety. *The International Journal of Indian Psychology*, *3*(1), 2349-3429. https://doi.org/10.25215/0301.101

Lavigne, J. V., & Faier-Routman, J. (1992). Psychological adjustment to pediatric physical disorders: A meta-analytic review. *Journal of pediatric psychology*, *17*(2), 133-157. https://doi.org/10.1093/jpepsy/17.2.133

Leary, M. R. (1983). A brief version of the Fear of Negative Evaluation Scale. *Personality and social psychology bulletin*, *9*(3), 371-375. https://doi.org/10.1177/0146167283093007

Lewis, M. (1994). Consultation process in child and adolescent psychiatric consultation-liaison in pediatrics. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*, *3*(3), 439-448. https://doi.org/10.1016/s1056-4993(18)30480-2

Mohammadi N.A., ve Sajadinezhad M. S. (2007). The Relationship Among Body Image Concern, Fear Of Negative Evaluation And Self-Esteem With Social Anxiety. *Journal Of Psychology, 2*(5), 55-70.

Mutlu, İ. (2008). Egzersiz yapan kişilerin boş zamanlarına yönelik tutumları üzerine bir araştırma (Kayseri ili örneği). *Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde*.

Muz, G., Öztürk, G. K., Dağdelen, M., ve Turaç, N. (2018). The effects of body ımage on quality of life in ındividuals undergoing hemodialysis. *Journal of Education and Research in Nursing, 15*(4), 228-235. https://doi.org/10.5222/HEAD.2018.228

Oktan, V. (2012). Beden İmajı ve Reddedilme Duyarlılığının Öznel İyi Oluşu Yordama Gücü. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 11*(12), 119-134.

Oktan, V., ve Şahin, M. (2010). Kız ergenlerde beden imajı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası insan bilimleri dergisi, 7*(2), 543-556.

Öngören, B. (2015). Sosyolojik Açidan Sağlikli Beden İmgesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 16*(34), 25-45.

Öyekçin, G. D., ve Gülpek, D. (2009). Kronik Böbrek Yetmezliği Hastalarında Diyaliz Tipi İle Eş Uyumu, Cinsel İşlevler, Beden Algısı, Depresyon ve Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişki. *İzmir Atatürk Eğitim Hastanesi Tıp Dergisi, 47*(3), 99-105.

Özdeş, A. B. (2021). *Hemodiyaliz ve Periton Diyalizi Hastalarında Beden İmajı İle Depresyon Düzeylerinin Belirlenmesi,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Özsoy, F., ve Kulu, M. (2019). Hemodiyaliz Hastalarında Bedensel Duyumları Büyütme ve Somatizasyon. *Konuralp Tıp Dergisi*, *12*(2), 276-281. https://doi.org/10.18521/ktd.515659

Öztürk, S. (2014). *Kronik Böbrek Yetmezliği Olan Hastaların Kendini Algılama Durumunun Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Paula, E. S., Nascimento, L. C., ve Rocha, S. M. M. (2008). Roles Assessment in Families of Children with Chronic Renal Failure on Peritoneal Dialysis, *International Journal of Nursing Practice, 14*, 215–220. https://doi.org/10.1111/j.1440-172X.2008.00683.x

Pawijit, Y., Likhitsuwan, W., Ludington, J., and Pisitsungkagarn, K. (2017). Looks can be deceiving: body image dissatisfaction relates to social anxiety through fear of negative evaluation. *International Journal of Adolescent Medicine and Health, 1*, 1-12. https://doi.org/10.1515/ijamh-2017-0031

Pless, I. B., Cripps, H. A., Davies, J. M. C., & Wadsworth, M. E. J. (2008). *Chronic physical illness in childhood: psychological and social effects in adolescence and adult life. Developmental Medicine & Child Neurology, 31(6), 746–755.* doi:10.1111/j.1469-8749.1989.tb04070.x

Sabbeth, B. F., & Leventhal, J. M. (1984). Marital adjustment to chronic childhood illness: A critique of the literature. *Pediatrics, 73*(6), 762-768.

Secord, P. F., & Jourard, S. M. (1953). The appraisal of body-cathexis: body-cathexis and the self. *Journal of consulting psychology*, *17*(5), 343. https://doi.org/doi.org/10.1037/h0060689

Shugart, MA (1991). *Yatan pediatrik hastalara çocuk psikiyatrisi konsültasyonları: Literatür taraması. Genel Hastane Psikiyatrisi, 13(5), 325–336.* https://doi.org/10.1016/0163-8343(91)90037-w

Şen Celasin, N. ve Sevinç Akın, H. Y. (2022). Adölesanların Spor Yapma Alışkanlığının Benlik Algısı, Benlik Saygısı ve Yaşam Kalitesine Etkisi. *Türkiye Diyabet ve Obezite Dergisi*, *6*(2), 159-168.

Tanrıverdi, D., Savaş, E., Gönüllüoğlu, N., Kurdal, E. ve Balık G. (2011). Lise öğrencilerinin yeme tutumları, yeme davranışları ve benlik saygılarının incelenmesi, *Gaziantep Tıp Dergisi*, *17*(1), 33-39.

Teberru Acar, Ö. (2010). *Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi Yüksekokulu ve Mimarlık-Mühendislik Fakültesi öğrencilerinde beden algısı ve iyilik halinin beden kitle indeksi ve vücut yağ dağılımı ile ilgisi.* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli

Thompson, A. L., & Wiener, L. (2018). Body image in children and adolescents with cancer: clinical considerations for assessment and intervention. *Body Image Care for Cancer Patients: Principles and Practice*, 265-282.

Turkel, S. (2007). Late consequences of chronic pediatric illness. *Psychiatric Clinics of North America*, *30*(4), 819-835. https://doi.org/10.1016/j.psc.2007.07.009

Ünal, N. (2014). *Planlı ve Plansız Ortopedi Ameliyatlarının Hastaların Benlik Saygısı, Beden Algısı ve Durumluk Kaygıları Üzerine Etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Wentzel, K. R. (2003). Sociometric status and adjustment in middle school: A longitudinal study. *The Journal of Early Adolescence*, *23*(1), 5-28. https://doi.org/10.1177/0272431602239128

Willemsea, H., Geenen, R., Egbertsb, M. R., Engelhardb, I. M., ve Van Loey, N. E. (2021). Perceived stigmatization and fear of negative evaluation: Two distinct pathways to body image dissatisfaction and self-esteem in burn survivors. *Psychol & Health*, *3*, 27-34. https://doi.org/10.1080/08870446.2021.1970160

Yıldırım, A., Hacıhasanoğlu, R., & Karakurt, P. (2011). Postpartum depresyon ile sosyal destek arasındaki ilişki ve etkileyen faktörler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, *8*(1), 31-46.

Zalai, D., Szeifert, L., ve Novak, M. (2012). Psychological Distress and Depression in Patients with Chronic Kidney Disease. *Dıagnostıc Challenges In Hemodıalysıs Patıents, 25*(4), 428-438. https://doi.org/10.1111/j.1525-139X.2012.01100.x

EXTENDED ABSTRACT

Determination of the Relationship Between Body Image and Negative Evaluation Anxiety in Adolescents with Chronic Kidney Disease

Introduction

Physical developmental retardation in children and adolescents with chronic diseases may cause some problems in terms of physical appearance. Body image is a complex concept that includes experiences, attitudes and feelings about one's own body. The events experienced by the person from infancy, the physical structure, the evaluations of the close environment and the impositions of social culture are effective in the development of body image (Helman, 2001). Body image is not only a image related to external appearance. It is a concept that is fed by the person's inner sensations, experiences, dreams and social judgements. For this reason, many factors play a role in the development of feelings and attitudes towards one's body. Changes in body functions as a result of vital periods or accidents and diseases can affect body image. Changes in the body due to puberty, pregnancy, childbirth, menopause, illness or accident have the power to negatively change one's image of oneself (Ünal, 2014). Each of the treatments for haemodialysis, peritoneal dialysis and kidney transplantation leads to a change in the appearance of the body, which causes a mismatch between the body image of the patients and the body image they create in their inner world (Kıvarak-Güçer & Kantarcı, 2020). It is possible to see the deterioration of body integrity and the negative psychological effects due to this deterioration not only in patients with renal failure, but also in all patient groups with a chronic disease.

In individuals with chronic kidney disease, it is known that social anxiety findings, which manifest themselves as fear of being evaluated negatively, accompany other psychopathologies. Although there are descriptive and experimentally designed studies on the mental problems experienced by adolescents with chronic kidney disease, a limited number of studies have been conducted on social anxiety that may be caused by this disease (Keskin & Bilge, 2009). No study on fear of negative evaluation was found. Therefore, this study is the first empirical study to examine the fear of negative evaluation in adolescents with chronic kidney disease. From this point of view, this research is considered extremely important in terms of filling this gap in the literature.

The number of children and adolescents with chronic kidney disease in childhood and adolescence is increasing. In the literature review, there are limited studies in Turkey that address body image and negative evaluation concerns of children and adolescents with chronic kidney disease together. For this reason, this study aimed to determine the relationship between body image and fear of negative evaluation in children and adolescents with chronic kidney disease. It was also aimed to determine the relationship between the demographic variables of the study and negative evaluation anxiety and body image. In line with this goal, answers to the following questions were sought:

- Is there a significant relationship between body image and fear of negative evaluation in adolescents with chronic kidney disease?
- Is there a significant relationship between body image and fear of negative evaluation in adolescents with chronic kidney disease according to gender?
- Is there a significant relationship between body image and fear of negative evaluation in adolescents with chronic kidney disease according to age?
- Is there a significant relationship between body image and fear of negative evaluation in adolescents with chronic kidney disease according to educational level?

- Is there a significant relationship between body image and fear of negative evaluation in adolescents with chronic kidney disease according to marital status of parents?

Methods

The study was designed as a descriptive and correlational study to examine the relationship between body image and negative evaluation anxiety in adolescents with chronic kidney disease and whether adolescents' body image and negative evaluation anxiety differ significantly according to some sociodemographic variables (age, gender, education level, marital status of parents). The sample of the study consisted of adolescents with chronic kidney disease who were being treated in the Pediatric Dialysis Service of Istanbul Cerrahpaşa Medical Faculty Hospital. The sample consisted of 105 adolescents with chronic kidney disease between the ages of 12-18, selected by criterion sampling from purposive sampling methods. 54% (57) of the participants were male and 46% (48) were female. In purposive sampling model; it is a sampling method used in terms of enabling in-depth research on the groups to be selected in accordance with the purpose of the research (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz and Demirel, 2008). In this study, Demographic Information Form, Body İmage Scale-BBS and Fear of Negative Evaluation Scale (FNS) were used.

Results

As a result; although there is a significant relationship between body image and fear of negative evaluation in adolescents with chronic kidney disease, the sub-hypotheses of the study; body image and fear of negative evaluation are higher in women with chronic kidney disease than in men, body image is higher in chronic kidney disease patients whose parents are married than in chronic kidney disease patients whose parents are single/separated/divorced, there is no difference between the fear of negative evaluation according to the marital status of the parents, body image increases as the level of education increases, negative evaluation fear levels increase as the age of adolescents increases, while there is no statistically significant difference between body image and age.

New studies are needed to determine the relational picture of body image and fear of negative evaluation in adolescents with chronic kidney disease. In addition, it is aimed to contribute to the literature on this subject in our country. In order to prevent the fear of negative evaluation experienced by adolescents with chronic kidney disease from causing psychological problems in other periods of their lives, it is recommended that the psychological counselling services of hospitals take more functional steps (follow-up of the process, parent support programmes, group studies, etc.) in the provision of psycho-social support services to children and families with dialysis patients. Although this study investigated the relationship between body image and fear of negative evaluation in adolescents with chronic kidney disease, new studies can be conducted on other topics such as appearance anxiety, self-esteem, body satisfaction, future anxiety, and self-loathing.